

RUOTSINKIELISEN KESKUSTELUN KIELIOPPIA

Jan Lindström *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik.* Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag 2008. 309 s. ISBN 978-91-7227-525-6.

Vuorovaikutuksen ja kieliopin suhde on ollut viime vuosina laajasti tutkijoiden mielenkiinnon kohteena. Tätä suhdetta purkava tutkimus pyrkii osoittamaan, että keskustelupuheen kielelliset rakenteet ovat vuorovaikutuksellisesti motivoituja. Sekä Euroopassa että Yhdysvalloissa on ilmestynyt runsaasti asiaa käsitteleviä artikkeleita, artikkelikokoelmia ja yhtenäisteoksia (ks. tarkemmin Hakulinen ja Selting 2005). Varhaisena esimerkkinä voi mainita artikkelikokoelman *Interaction and grammar* (Ochs, Schegloff ja Thompson 1996), joka toi yhteen keskustelun ja kieliopin suhteesta kiinnostuneita keskustelunanalyytikkoja, funktionaalisen kielitieteen edustajia ja antropologisia lingvistejä. Suuntauksen tietynlainen ohjelmanjulistus ja käsite vuorovaikutuslingvistiikka (*interactional linguistics*) esitellään teoksessa *Studies in interactional linguistics* (Selting ja Couper-Kuhlen 2001). Vuorovaikutuslingvistiikka voidaan määritellä väljästi kielitieteen osa-alueeksi, joka ammentaa useista funktionaalisista suuntauksista mutta jonka keskeisenä teoreettis-metodologisena taustana on keskustelunanalyysi. Jan Lindströmin monografia »Tur och ordning: Introduktion till svensk samtalsgrammatik» on kontribuutio tähän tutkimussuuntaukseen.

YHTENÄISESITYS KESKUSTELUN KIELIOPPISTA

Vuorovaikutuslingvistisessä tutkimuksessa vuorovaikutuksen ja kieliopin suhdetta lähestytään yleensä niin, että kuvataan jonkin tietyn kielellisen rakenteen vuorovai-

kutuskäyttöjä tai tietyn vuorovaikutuksen ilmiön kielellisiä ilmiäsuja (s. 34; Couper-Kuhlen ja Selting 2001: 3). Jan Lindström ottaa yksittäisten ilmiöiden kuvaamisesta askeleen eteenpäin: Tur och ordning on johdatus ruotsalaisen keskustelun kielioppiin. Alaotsikon muotoilu »samtalsgrammatik» (keskustelun kielioppi) on kuvaava: useat aikaisemmat artikkeli(kokoelma)t ovat ot-sikoissaan rinnastaneet nämä kaksi kuvauksen kohdetta (vrt. esim. *Samtal och grammatik*, Anward ja Nordberg 2005), mutta nyt käytössä on oma termi. Uutta lähestymistavassa on siis ensinnäkin kattavuus ja yleistävyys. Lindström ottaa tavoitteekseen kuvata, miten keskustelun rakenteellisia ja funktionaalisia ilmiöitä voi tutkia systemaattisesti (s. 14). Toisaalta uutta on kielispesifisyys, sillä keskustelun kielioppi(a) kuvataan nimenomaan ruotsin näkökulmasta. Vuorovaikutuslingvististä tutkimusta on esitelty useimmiten artikkelikokoelmissa, joihin on kerätty yhteen eri kielistä tehtyjä erillistutkimuksia — niissä ei ole pyritty varsinaisesti yleiskuvan antamiseen. Nyt tarjolla on kuitenkin yhtenäisesitys ja vielä vahvasti tietyn kielen näkökulmasta.

Kirjassa on yhteensä seitsemän lukua, jotka keskittyvät tekijän sanoin »kieliopin ja vuorovaikutuksen yhtymäkohtiin» (s. 23). Luvut 1 ja 2 toimivat johdatuksina keskustelun kielioppiin ja sen tutkimiseen, luku 3 esittelee puheen yksiköitä, luku 4 diskursinmerkitsimiä, luku 5 vuorovaikutuksen jäsennyksiä ja luku 6 vuoron muotoilua. Luku 7 on lyhyt kokoava katsaus.

Tietyn kielen rakenteiden systemaattinen kuvaus kiinnittää Lindströmin teoksen kieliopin kirjoittamisen traditioon. Käsillä

▷

ei tietenkään ole koko ruotsin kielioppi (kuten Svenska akademiens grammatik) vaan sen osa, ruotsinkielisen keskustelun kielioppi. Tämä tarkoittaa lähinnä sitä, että teoksessa keskitytään keskustelupuheen kannalta keskeisiin kieliopin alueisiin (s. 37). Rajaus selittää esimerkiksi sen, että diskurssinmerkitsimille on omistettu kokonainen luku. Empiirisesti orientoitunut ja taustateorialtaan keskusteluanalyttinen kielioppi lähtee myös osittain erilaisista taustaoletuksista ja arvostuksista kuin perinteinen kielioppi. Selvää ensinnäkin on, että lausumien syntaktista rakennetta ei analysoida kontekstista irrallaan. Taustaoletuksena on, että lausumien muoto ja merkitys tulevat ymmärrettäväksi vain siten, että niitä analysoidaan niiden sekventiaalisessa kontekstissa, osana meneillään olevaa vuorovaikutusta (s. 39–40).

Keskustelun kieliopin kuvaukseen tarvitaankin Lindströmin mukaan käsitteet sisäinen ja ulkoinen syntaksi (*inre och yttre syntax*), jotka ovat peräisin Anwardilta ja Nordbergilta (2005: 6). Ensin mainittu kuvaa lausuman sisäistä rakennetta ja edustaa siten perinteisen kieliopin näkökulmaa; jälkimmäinen taas viittaa lausuman sijaintiin laajemmassa dialogisessa kontekstissa.

Toinen keskeinen, perinteisestä kieliopinäkemyksestä poikkeava lähtökohta on tarkastella lausumia dynaamisina prosesseina, ei valmiina »tuotteina» (s. 43). Prosessisyntaksi kuvaa sitä, miten kieliopilliset konstruktiot rakentuvat ja muokkautuvat reaaliaikaisesti: puhuja voi esimerkiksi keskeyttää itsensä ja korjata jo sanomaansa. Toisaalta puhuja saa jatkuvasti palautetta vastaanottajalta — myös lausuman ollessa kesken. Kaikki tämä vaikuttaa lopputulokseen, siihen, miltä lausuma »valmiina» näyttää. Samankaltainen puheen reaaliaikaisuuteen pohjaava syntaksinäkemykset esitellään myös Isossa suomen kieliopissa (ISK 2004: 966–974).

PUHEEN RAKENTEELLISET YKSIKÖT

Luvussa 3 (»Talets enheter») Lindström tuo yhteen keskusteluanalyttiset ja kieliopilliset peruskäsitteet. Luvun alussa esitellään keskeisiä keskusteluanalyttisiä käsitteitä kuten *vuoro*, *lausuma*, *vuoron rakenneyksikkö*, *sekvenssi* sekä vähemmän tunnettu *diskurssiyksikkö* (*diskursenhet*). Näiden alun perin sosiologiasta peräisin olevien käsitteiden tuominen kielioppikirjaan näyttäytyy metodisena kannanottona: ne ovat relevantteja myös kieliopin kuvaamisen kannalta silloin, kun kuvauskohteena on keskustelupuhe. Tervetullutta tässä esittelyssä on se, että Lindström pyrkii määrittelemään merkitykseltään läheisten ja usein synonyymisesti käytettyjen käsitteiden (lausuman, vuoron ja vuoron rakenneyksikön) eroja (vaikka käsitteiden erot jäävätkin yhä melko teoreettiselle tasolle). Hämmäntävää on kuitenkin se, että Lindström ei juuri ankkuroi sanottavaansa eksplisiittisesti aikaisempaan, ainakaan klassiseen keskusteluanalyttiseen tutkimukseen. Tämä seikka luonnehtii teosta yleisemminkin, mihin palaan vielä.

Keskustelupuheen rakenteellisten yksikköjen esittelyn lisäksi Lindström ottaa kantaa myös perinteisempiin kieliopin käsitteisiin: sanoihin ja sanaluokkiin sekä lausekkeisiin ja lauseisiin. Tässäkin tarkastelussa Lindström tuo johdonmukaisesti esiin keskustelupuheen näkökulmaa. Hän hahmottelee keskustelupuheen kannalta relevanttia sanaluokkajakoa, jossa keskeinen raja kulkee funktiosanojen ja sisältösanojen välillä. Sanaluokista keskeisimmäksi nousee funktiosanoihin kuuluva interjektiot, jonka alakategorioita ovat ekspressiivit ja diskurssipartikkelit. Tässä luokituksessa interjektiot on siis kattoluokka, joka vastaa sisällöltään jotakuinkin fennistisen tradition partikkelit-luokkaa. Sanaluokkajaossa

saadaan esimakua eräästä Lindströmin kirjalle tyypillisestä piirteestä: useista monimutkaisista ja toisinaan myös vaihtoehtoisista hierarkkisista jäsenyksistä. Hiukan päänvaivaa aiheuttaa esimerkiksi se, että diskurssipartikkelit ovat sanaluokka mutta diskurssinmerkitsimet eivät (ks. jäljempänä); toisaalta diskurssipartikkelit kuitenkin muodostavat osan diskurssinmerkitsimistä. Syntaktiset rakenteet kuten lausekkeet ja lauseet saavat keskustelun kieliopissa roolin puheenvuoron rakenneosina; puheenvuoron syntaktinen ilmiasu (esim. se, muodostuuko se lausekkeesta vai lauseesta) taas riippuu sen sijainnista sekvenssissä. Lukua 6 ennakkoiden esitellään myös tapoja analysoida lause ja vuoro lineaarisesti toisinaan seuraaviksi kentiksi tai jaksoiksi. Prosodian roolia puheen yksikköjen erottajana käsitellään myös lyhyesti, yleisellä tasolla; Lindström huomauttaa, että ruotsin osalta tästä ei ole vielä juuri tutkimusta.

DISKURSSINMERKITSIMET MARGINAALISTA KESKIÖN

Luku 4 on omistettu kokonaan jo edellisessä luvussa sivutuille diskurssinmerkitsimille. Näennäisesti vähäpätöisten kielenainesten nostaminen koko luvun aiheeksi on jälleen vähintään implisiittinen kannanotto siihen, mikä on keskeistä keskustelun kieliopin kuvauksessa. Diskurssinmerkitsimet määritellään tässä sanoiksi ja ilmauksiksi, jotka säätelevät keskustelua tai muokkaavat lausuman sävyä vaikuttamatta sen syntaktiseen rakenteeseen tai semanttiseen sisältöön (s. 78, 99). Kiinnostavaa on se, kuinka laaja-alaiseksi kategoriaksi diskurssinmerkitsimet tässä käsitetään: se on kattoluokka, jonka alle kuuluvat diskurssipartikkelit ja sekundaariset diskurssinmerkitsimet.

Diskurssipartikkelit-luokan sisällä Lindström nojaa pääosin ISK:n (2004: 669–773) luokitukseen, mutta kategorioita on vähem-

män (dialogipartikkelit, lausumapartikkelit, fokuspartikkelit ja modaalipartikkelit). Osa ISK:ssa partikkeleiksi kutsutuista sanoista päätyy diskurssinmerkitsimien toiseen pääluokkaan, sekundaarisiin diskurssinmerkitsimiin, joka ei kuitenkaan ole varsinainen sanaluokka. Se on avoin kategoria, johon voi kuulua useista eri sanaluokista kotoisin olevia ilmauksia silloin, kun niillä on diskurssifunktio (s. 79, 99). Kontekstista riippuen mukaan pääsevät esimerkiksi tietyt adverbit (kuten *i varje fall* paluun merkinä), verbit (kuten *vänta* sanahaun merkinä) ja pronominit (kuten *du* siirtymän merkinä). Fennistin silmään hiukan yllättävää on diskurssin tasolla toimivien (kuten vuoronalkuisten) konjunktioiden sijoittaminen tähän ryhmään eikä lausumapartikkeleihin (kuten ISK:ssa). Tämä ratkaisu implikoi paitsi sitä, että konjunktiot ymmärretään partikkeleista erilliseksi sanaluokaksi myös sitä, että niiden vuorottelun tason tehtävien katsotaan olevan sekundaarisia. Tiettyjen sanojen lisäksi diskurssinmerkitsimiin voidaan laskea myös eräät »puoli-idiomaattiset» lausemuotoiset ilmaisut (kuten *tycker jag, jag undrar*) ja muunkinlaisia, selvästi vähemmän kiteytyneitä lauserakenteita (kuten *om*-lause siirtymän merkinä). Tämä on kiinnostava rajaus, mutta puutteena voi pitää sitä, että Lindström ei juuri problematisoi sitä, kuinka pitkälle erilaiset lausemuotoiset konstruktiot tai vaikkapa yksittäiset verbit ovat todella kieliopillistuneet diskurssinmerkitsimiksi tai -partikkeleiksi ruotsin kielessä. Ylipäätään voi pohtia, onko diskurssinmerkitsimien kategoria turhankin kattava ja rajoiltaan sumea.

VUOROVAIKUTUKSEN PERUSJÄSENYYKSET

Vähiten täysin uusia jäsenysinnovaatioita tarjoilee luku 5 (»Organisering av interaktion»). Viidettä lukua voisi hyvin luon-

▷

nehtia johdatukseksi keskustelunanalyysiin, mikä on merkille pantava ratkaisu kieliopikirjan kehityksessä. Luvussa esitellään nimittäin keskustelunanalyysin perusjäsennykset (vuorottelu, sekvenssijäsennys, preferenssijäsennys ja korjausjäsennyys) samaan tyyliin kuin Keskustelunanalyysin perusteissa (Tainio 1997). Ilmiöt kuvataan klassisen keskustelunanalyysin hengessä, mutta säästeliään viittauksin: esimerkiksi Sacksin, Schegloffin ja Jeffersonin (1974) klassikkoartikkeliin vuorottelusta viitataan laskujeni mukaan vain kerran, vaikka kirjassa esitetty vuorottelun teoria ja käytetyt käsitteet pohjaavat hyvin pitkälti siihen. Kaikki jäsennykset eivät tosin saa tasapuolisesti huomiota: laajimmin käsitellään vuorottelua ja korjausta. Tämä on ymmärrettävää, sillä niiden kuvauksessa voi luontevasti ankkuroitua myös kielioppiin. Kieliopin ja vuorottelun suhdetta Lindström käsittelee erityisesti projisoinnin näkökulmasta: millaisin syntaktisin keinoin rakenneyksikkö ennakoii loppunsa ja siten mahdollisen vuoronvaihtokohdan. Syntaksin lisäksi Lindström mainitsee muutkin vuoron loppuneisuuden tulkinnassa relevantit parametrit, joita ovat intonaatio sekä pragmatiikka, toisin sanoen vuoron sijainti sekvenssissään relevanttina keskustelutoimintana.

Kieliopin kannalta antoisimmaksi perusjäsennykseksi osoittautuu korjaus. Lindström ei kuitenkaan tarjoile vain kielestä riippumatonta perustietoa korjauksen käytänteistä vaan havainnollistaa, millaisia leksikaalis-kieliopillisia keinoja nimenomaan ruotsin kielessä käytetään korjaamiseen. Alaluvussa nivotaan siis yhteen aikaisemman, korjausta sekventiaalisesta näkökulmasta käsittelevän tutkimuksen anti sekä siihen liittyvät kieliopilliset säännönmukaisuudet ruotsin kielessä. Näiden kahden puolen rinnakkaiselo kuvaa yleisemmin teoksen tietynlaista kaksoisagendaa: pyrkimystä esitellä keskustelunanalyttistä perustietoa oppikirjamaisesti ja

toisaalta tuoda kieliopillinen näkökulma keskustelutoimintojen kuvaamiseen.

VUORON MUOTOILU

Luku 6 («Turdesign») on monella tapaa painavin jakso teoksessa: se vie kolmasosan sivumäärästä, tarjoaa eniten uutta tietoa ja siinä kieliopillisen ja keskustelunanalyttisen tarkastelutavan liitto vaikuttaa hedelmällisimmältä. Jossain mielessä aikaisemmissa luvuissa käsitellyt asiat hahmottuvat johdatusena tähän »päälukuun». Luku jakautuu kahteen alalukuun, joista toinen käsittelee vuoron mahdollisia rakenteellisia hahmoja (*turmönster*) ja toinen vuoron segmentaalista jäsentämistä (*tursegmentering*). Nyt siirrytään siis keskustelun perusjäsennyksistä puheenvuorojen syntaksin kuvaamiseen, mutta yhä vuorovaikutuksen näkökulmasta. Esitellessään puheenvuoron erilaisia rakenteellisia toteutumia Lindström soveltaa kiinnostavasti myös perinteistä kieliopillista käsitteistöä. Vuorot voivat ensinnäkin olla yksi- tai moniosaisia, mutta niiden keskinäisiä funktionaalisia eroja voidaan määrittellä myös hierarkkisesti: jotkin vuorot, kuten esivuorot, palautevuorot ja vuoron täydennykset ovat alisteisia (*underordnade*) hallitseville vuoroille (*överordnade turer*). Alistaisuus hahmotetaan tässä siis sekventiaalisen (pragmaattisen) tason ilmiönä: alisteisten vuorojen tehtävä on avustaa »merkittävämmän» (*vägande*) toiminnan läpiviemistä (s. 184). Tämä näkemys on fennistiikassakin kiinnostava ja ajankohtainen nyt, kun alistusta tutkitaan kontekstuaalisesti (ks. esim. www.helsinki.fi/hum/skl/alistus).

Vuoron sisäistä rakennetta käsittelevä alaluku havainnollistaa syvällisimmin sitä, miten »vuorovaikutuskäytännöt ja kieliopilliset resurssit kulkevat käsi kädessä» (s. 200). Vuoro koostuu peräkkäisistä toisiaan seuraavista jaksoista (*fas*), joista kullakin on oma tehtävänsä keskustelun lineaarisessa

etenemisessä ja vuorovaikutuksen säätelyssä. Yksittäisessä vuorossa voi laajimmillaan olla kolme erillistä jaksoa: alun kontekstualisointi (*initial contextualisering*), kontribuutio sekä lopun kontekstualisointi (*final contextualisering*). Tällä jaolla on juurensa positiokieliopin lauseskeemassa, jossa päälause jaetaan lineaarisesti esikenttään, keskikenttään ja jälkikenttään (s. 69, 204; vrt. myös ISK 2004: 1306–1307). Vuoron segmentaalinen jäsennys ei kuitenkaan keskity niinkään lausuman kieliopillisiin positiioihin vaan sen vuorovaikutuksen kannalta olennaisiin jaksoihin. (Ks. myös Lindström 2005.) Näitä jaksoja Lindström kuvaa luvussa yksityiskohtaisesti.

Kontribuutio on vuoron sisällöllisesti merkittävin osa. Vuorottelun kannalta kiinnostavia ovat sen alku ja loppu, jotka ovat tärkeitä projektion ja siten vuorottelun onnistumisen kannalta. Kontribuution alku osoittaa, minkätyyppinen vuoro on tulossa (esim. kysymys), ja loppu taas projisoi vuoron syntaktisen lopetuksen ja siten mahdollisen vuorovaihtokohdan. Kontribuutiota edeltävien tulkintavihjeiden tehtävänä on osoittaa, miten tuleva vuoro liittyy aikaisempaan. Tällaisina merkkeinä voivat toimia esimerkiksi konjunktiot (*men*) ja vastaussanat (*ja*) tai ylipäättään puhehalukkuudesta viestivät ei-kielelliset elementit kuten kuuluva sisäänhengitys tai maiskaus. Myös kontribuution jälkeen (lopun kontekstualisoinnissa) vuoron tulkintaa voidaan vielä ohjalla erilaisilla diskurssinmerkitsimillä kuten *hördu*, *serdu*, kysymyspartikkeleilla (*va, då, eller hur*) tai yleistävillä ilmauksilla kuten *eller nånting*. Niiden tehtävänä on osoittaa jälkikäteen, kuinka vuoro tulisi tulkita, ohjata sen vastaanottoa sekä sinetöidä vuoron status loppuneena.

Lindström osoittaa, että perinteisen kieliopin ulkopuolelle tai sen marginaaliin jäävillä elementeillä on keskustelun kieliopissa tärkeä rooli vuoron funktionaalisina

rakenneosina. Kiinnostava huomio on myös se, että vaikka kontekstualisoivat elementit ovat tärkeitä vuoron tulkinnan ohjailussa, ne eivät ole osa vuoron syntaktista, projisoitua rakennetta (kontribuutiota). Tästä seuraa se, että mikäli vuoron alku jää päällekkäispuhunnan alle, vuoronalkuista kontekstualisoivaa elementtiä ei enää muun vuoron tavoin toisteta, koska sillä ei olisi enää samaa vaikutusta uudessa sekventiaalisessa paikassa. Toisaalta lopun tulkintavihjeet voivat jäädä helposti päällekkäisyyden alle, sillä ne eivät ole projisoituja syntaktisesti eivätkä pragmaattisesti. Vuoron segmentaalinen analyysi kaikkineen todistaa Lindströmin mukaan keskustelupuheen kieliopillisuudesta: vuoron vuorovaikutuksellisesti relevanttien jaksojen hahmottamista ei tarvitse erottaa vuoron kieliopillisen rakenteen analysoimisesta.

Kirjan loppuluvussa (luku 7) Lindström esittää joitakin kokoavia päätelmiä, arvioi hiukan kirjansa antia ja hahmottelee mahdollisia tulevaisuuden kehityslinjoja. Hän näkee kieliopillisen ja keskustelututkimuksen näkökulmat toisiaan täydentävinä. Kielioppi asettaa vaatimukset yleistyksistä ja abstrahoinneista, keskustelupuheen näkökulma taas haastaa kieliopin totunnaiset rajat. Lindström näkee teoksensa merkityksen siinä, että se tarjoaa aikaisempien sirpaleisten huomioiden sijaan kokonaisesityksen, jossa keskustelunanalyttiset havainnot ja kieliopillinen tieto tuodaan yhteen. Paljon on kuitenkin vielä kartoittamattomia alueita. Yksi tällainen on prosodian ja kieliopillisten rakenteiden suhde aidossa keskustelukontekstissa.

KIELIOPPI VAI OPAS KESKUSTELUPUHEEN TUTKIMISEEN?

Jan Lindströmin teos on vankka puheen-
vuoro keskustelunanalyttisen näkökulman

▷

ja systemaattisen kieliopillisen analyysin yhteensopivuuden puolesta. Sen välittämä metodologinen viesti on vahva: keskustelupuhe nojaa paitsi vuorovaikutuksellisiin myös kieliopillisiin lainanalaisuuksiin, ja vuorovaikutuksen ja kieliopin jäsennykset ovat monin tavoin toisiinsa kietoutuneet. Tämän lisäksi teos on laadittu ikään kuin oppikirjaksi, vaikka tätä ei missään suoraan todetakaan. Se tarjoaa perustietoa keskusteluanalyttisestä metodista ja siitä inspiroituneesta kielentutkimuksesta. Teoksen rooliin oppikirjana lukijaa valmistelee jo alaotsikossa käytetty sana »introduktion» (johdatus). Aivan perustason oppikirjana teos ei kuitenkaan nähdäkseni toimi, niin yksityiskohtaista ja perinpohjaista esimerkiksi vuoron segmentaalinen analyysi on. Tietyt teoksen osat (erityisesti luku 6) onkin kenties suunnattu sellaisille lukijoille, jotka ovat jo sisällä metodissa ja joilla on myös kielitieteellistä koulutusta.

Teos on yleiseltä esitystavaltaan selkeä ja havainnollisesti kirjoitettu, ja litteroidut esimerkit on sijoitettu tekstiin visuaalisesti miellyttävällä tavalla. Esimerkkejä on myös varsin runsaasti, ja niiden analyysi toimii hyvin kirjan väittämien tukena. Kielenilmiöt analysoidaan aina niiden sekventiaalisissa konteksteissa; matkan varrella saadaan paljon mielenkiintoista tietoa yksittäisten kieliopillisten rakenteiden ja toiminnan suhteista. Lukemista helpottava (käsittäkseni ennen näkemätön) ratkaisu on se, että esimerkit on otsikoitu aina sen ilmiön mukaan, jota ne havainnollistavat (esimerkiksi »*ja vet inte* diskurssinmerkkitä»»). Myös perustiedot keskustelutilanteesta annetaan otsikon yhteydessä. Keskeisimmät termit on lihavoitu tekstissä ja ne on myös selitetty kirjan lopussa, minkä lisäksi teoksessa on myös yleinen hakemisto.

Havainnollinen ja käyttäjäystävällinen esitystapa sekä hakemistot palvelevat oivasti teoksen roolia oppikirjana. Toisaalta eräät

oppikirjamaiset ratkaisut voidaan myös kyseenalaistaa: kuten olen jo edellä maininnut, lähdeviitteet on jätetty minimiin. Tästä johtuen ei ole selvää, mikä on Lindströmin luomaa uutta perustutkimusta kirjan tarpeisiin ja mitkä oivallukset taas ovat peräisin aikaisemmasta tutkimuksesta — vaikka ne olisikin esitetty nyt systemaattisemmin kuin ennen ja ruotsin näkökulmasta. Viitaukset ovat vielä useimmiten ainoastaan skandinaaviseen tutkimukseen, vaikka asiaa olisi käsitelty aikaisemmin englannin tai muiden kielten kannalta. Tätä ratkaisua en täysin ymmärrä; useat kirjassa käsiteltävät sekventiaalis-syntaktiset ilmiöt eivät kuitenkaan ole pelkästään ruotsille ominaisia. Avoimempi keskustelu aikaisemman kirjallisuuden kanssa olisi ollut nähdäkseni antoisaa ainakin keskusteluanalyysiin jo entuudestaan perehtyneelle lukijalle. Kiinnostavaa olisi ollut esimerkiksi vuoron segmentaalisen analyysin eksplisiittisempi vertailu siihen, mitä Schegloff (1996) on hahmotellut vuoron rakenneyksikön (*turn constructional unit*) kieliopista englannin kielestä. Tämä viite kyllä mainitaan luvun alussa, mutta sen kanssa ei varsinaisesti keskustella.

Teoksen toteava ja epäproblematisoiva ote rakentaa vaikutelmaa yhtäältä oppikirjasta ja toisaalta kielioppikirjasta. Monella tapaa tämä ote onkin toki perusteltu ja helpottaa paikoin varsin yksityiskohtaisen käsittelyn seuraamista. Kielioppimaista on myös selvä pyrkimys aikaisemmissa tutkimuksissa usein impressionistisesti esitettyjen havaintojen systematisointiin ja abstrahointiin; tällaisen otteen puuttuminen häiritsee usein keskusteluanalyttisissä tutkimuksissa. Tinkimätön pyrkimys olemassa olevan tiedon systematisointiin ja toisaalta uuden täydentävän tiedon tuottamiseen luo vaikutelman siitä, että kirjoittaja todella haluaa sanoa jotain uutta uudella tavalla. Teoksesta välittyy kunnianhimo-

nen, ennakkoluuloton ote ja sisäistynyt ymmärrys vuorovaikutuksen ja kieliopin moniulotteisesta suhteesta. Kirjalla on tästä näkökulmasta paljon annettavaa muidenkin kielten kuin ruotsin tutkijoille. ■

AINO KOIVISTO

Sähköposti: etunimi.sukunimi@helsinki.fi

LÄHTEET

- ANWARD, JAN – NORDBERG, BENGT (toim.) 2005: *Samtal och grammatik. Studier i svenskt samtalspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- ANWARD, JAN – NORDBERG, BENGT 2005: Inledning. – Jan Anward & Bengt Nordberg (toim.), *Samtal och grammatik. Studier i svenskt samtalspråk* s. 5–9. Lund: Studentlitteratur.
- COUPER-KUHLEN, ELIZABETH – SELTING, MARGRET 2001: Introducing interactional linguistics. – Margret Selting & Elisabeth Couper-Kuhlen (toim.), *Studies in interactional linguistics* s. 1–22. *Studies in discourse and grammar*. Amsterdam: John Benjamins.
- HAKULINEN, AULI – SELTING, MARGRET 2005: Introduction. – Auli Hakulinen & Margret Selting (toim.), *Syntax and lexis in conversation. Studies on the use of linguistic resources in talk-in-interaction* s. 1–11. Amsterdam: John Benjamins.
- ISK= HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA, HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LINDSTRÖM, JAN 2005: Grammatik i interaktionens tjänst. Syntaktiska aspekter på turorganisation. – Jan Anward & Bengt Nordberg (toim.), *Samtal och grammatik* s. 11–53. Lund: Studentlitteratur.
- OCHS, ELINOR – SCHEGLOFF, EMANUEL A. – THOMPSON, SANDRA A. (toim.) 1996: *Interaction and grammar*. *Studies in interactional sociolinguistics* 13. Cambridge: Cambridge University Press.
- SACKS, HARVEY – SCHEGLOFF, EMANUEL – JEFFERSON, GAIL 1974: A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. – *Language* 50 s. 696–735.
- SCHEGLOFF, EMANUEL 1996: Turn organization: one intersection of grammar and interaction. – Elinor Ochs, Emanuel A. Schegloff & Sandra A. Thompson (toim.), *Interaction and grammar* s. 52–133. *Studies in interactional sociolinguistics* 13. Cambridge: Cambridge University Press.
- SELTING, MARGRET – COUPER-KUHLEN, ELIZABETH (toim.) 2001: *Studies in interactional linguistics*. *Studies in discourse and grammar*. Amsterdam: John Benjamins.
- Svenska akademiens grammatik*. Stockholm: Svenska akademien ja Norstedts ordbok 1999.
- TAINIO, LIISA 1997 (toim.): *Keskusteluanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino.